

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry:n lausunto lausuntopyyntöön luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/20873/2026

Allergia-, iho- ja astmaliitto kannattaa asetuksen muutosesityksen yleisiä tavoitteita sekä kokonaisharkintaa painottavaa avustusarviointia. Liitto pitää tärkeänä, että muutos vahvistaa avustuspäätösten johdonmukaisuutta, läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Samalla liitto esittää seuraavat huomiot muutosesityksestä ja sitä koskevasta muistioluonnoksesta:

Avustusten myöntämisperusteiden tulee olla selkeitä, yhdenmukaisia ja pitkäjänteistä suunnittelua tukevia. Tämä auttaa kansalaisjärjestöjä toteuttamaan vaikuttavaa toimintaa ja vastaamaan kohderyhmiensä tarpeisiin myös pitkällä aikavälillä. Pidämme perusteltuna, että avustuspäätöksissä tulee arvioida toiminnan kykyä tavoittaa ja hyödyttää niitä väestöryhmiä, joiden hyvinvoinnin tai terveyden edistämiseen toiminta kohdistuu. Järjestöjen toiminnan vahvuus perustuu usein juuri erityisryhmien tarpeiden tunnistamiseen sekä tukeen, jota julkiset palvelut eivät yksin pysty tarjoamaan.

Kohtaavuutta koskevien kriteerien tulee olla riittävän selkeitä. Arvioinnin ei tule perustua pelkästään osallistujamääriin tai toiminnan volyymiin, sillä myös pienille kohderyhmille suunnattu toiminta voi olla yhteiskunnallisesti erittäin merkittävää. Suomessa allergia-, iho- ja astmasairaudet koskettavat arviolta 3,5 miljoonaa ihmistä, ja esimerkiksi astmaa sairastaa noin 10 prosenttia aikuisväestöstä. Allergia-, iho- ja astmaliiton toiminta yhdessä jäsenyhdistyksien kanssa tavoittaa laajan joukon sairastavia ja heidän läheisiään, mutta samalla se tukee myös erityisryhmiä, kuten vaikeaa astmaa sairastavia, harvinaisia ihosairauksia sairastavia, anafylaksiariskissä eläviä sekä vaikean palovamman kokeneita. Näiden ryhmien tuen tarve on usein suuri, vaikka niiden määrä on pieni. Siksi kohtaavuutta tulee arvioida sekä toiminnan laajuuden että kohderyhmälle tuotetun hyödyn ja vaikuttavuuden perusteella.

Kannatamme sitä, että avustusharkinnassa huomioidaan toiminnan vaikuttavuus, tuloksellisuus ja laatu. Samalla korostamme, että arvioinnissa tulee tunnistaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan monimuotoisuus.

Järjestöjen tuottama arvo syntyy usein vertaistuesta, vapaaehtoistoiminnasta, neuvonnasta, osallisuuden vahvistamisesta sekä sairastuneiden ja heidän läheistensä arjen tukemisesta. Lisäksi terveyttä edistävän toiminnan vaikutukset näkyvät usein pitkällä aikavälillä esimerkiksi sairauksien ennaltaehkäisyä, oireiden hallintana, hoitoon sitoutumisen parantumisena ja toimintakyvyn ylläpitämisenä. Näiden vaikutusten mittaaminen ei aina ole mahdollista pelkästään määrällisillä mittareilla, eikä kaikkia terveyshyötyjä voida osoittaa lyhyellä aikavälillä. Sen vuoksi arvioinnissa tulee hyödyntää sekä määrällistä että laadullista näyttöä toiminnan tuloksista ja vaikuttavuudesta.

Allergia-, iho- ja astmaliitto pitää tärkeänä, että arviointikriteerit ovat valtakunnallisesti yhdenmukaisia ja että niiden soveltamisesta annetaan selkeää ohjeistusta ennen asetuksen voimaantuloa. Yhdenmukaiset tulkintakäytännöt vahvistavat avustuspäätösten ennakoitavuutta, oikeudenmukaisuutta ja järjestöjen yhdenvertaista kohtelua. Lisäksi on varmistettava, että arviointimalli tunnistaa ja huomioi pitkäjänteisen terveyden edistämisen sekä vertaistukeen ja osallisuuden vahvistamiseen perustuvan toiminnan yhteiskunnallisen arvon.

Pidämme myönteisenä, että asetukseen kirjataan avustusvalmistelun perustuvan kokonaisharkintaan. Sote-järjestöjen toimintaympäristöt, kohderyhmät ja resurssit vaihtelevat merkittävästi, minkä vuoksi yksittäinen kriteeri ei saa muodostua ratkaisevaksi avustuspäätöksiä tehtäessä.

Kokonaisharkinnan tulee perustua avoimiin ja ennakoitaviin periaatteisiin. Avustuksen hakijoiden on voitava ymmärtää, millä perusteilla eri kriteereitä painotetaan ja miten ne vaikuttavat päätöksentekoon. Tämä on olennaista järjestöjen toiminnan suunnittelun, riskienhallinnan ja pitkäjänteisen kehittämisen kannalta.

Allergia-, iho- ja astmaliitto korostaa, että järjestöt täydentävät julkisia palveluja tarjoamalla ennaltaehkäisevää tukea, vertaistoimintaa, neuvontaa, vapaaehtoistoimintaa sekä kansalaisten osallisuutta vahvistavia toimintamuotoja. Samalla ne vahvistavat yhteiskunnallista luottamusta tuomalla esiin niiden ihmisten ja ryhmien kokemuksia sekä tarpeita, jotka muutoin voisivat jäädä päätöksenteossa vähälle huomiolle. Avustusharkinnan kriteereiden tulee tunnistaa tämä yhteiskunnallinen lisäarvo riittävän laajasti.

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry
Paula Hellemaa
toiminnanjohtaja